VIQUIPÈDIA

Llengua cayuga

Cayuga (en cayuga **Gayogo̱hó:nǫʼ**) és una de les llengües iroqueses que pertany al grup de les Cinc Nacions o Confederació Iroquesa, que és parlada principalment a la Primera Nació Six Nations of the Grand River, Ontario, per 360 cayuga, i en la reserva índia Cattaraugus, Nova York, per menys de 10.

Contingut

Ús i revitalització de la llengua
Dialectes
Fonologia
- Dialectes moderns
- Vocals
- Vocals llargues
- Vocals ensordides
- Consonants
- Accent

Morfosintaxi
Notes
Referències
Lectures
Enllaços externs

Cayuga	
Gayogo̱hó:nǫʼ	
nid·wa·wę·nó:d	
Tipus	llengua i llengua viva
Parlants	
10 (2000)[1] 360 (2010)[2] principalment a Nova York, Ontàrio	
Parlat a	Estats Units, Canadà
Autòcton de	Ontàrio i Nova York
Classificació lingüística	
(Macro-sioux?) ▪ Llengües iroqueses ▪ Iroquès del Nord ▪ Iroquès del Llac ▪ Cinc Nacions ▪ Seneca-cayuga ▪ **Cayuga**	
Codis	
ISO 639-1	-
ISO 639-2	cay
ISO 639-3	cay
Glottolog	cayu1261 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/cayu1261)
Ethnologue.com	cay (http://www.ethnologue.com/language/cay)
UNESCO	804 (http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-804.html)
IETF	cay
Endangeredlanguages.com	1682 (http://www.endangeredlanguages.com/lang/1682)

Ús i revitalització de la llengua

El Six Nations Polytechnic a Ohsweken (Ontario) ofereix diploma d'Ogwehoweh i programes de grau en mohawk o cayuga.[3] També es donen classes d'immersió en cayuga a Gaweni:yo High School, a la reserva Six Nations of the Grand River.[4] El projecte de manteniment de la llengua cayuga fou creat pel govern canadenc en 2010,[5] i està sent "dut a terme en col·laboració amb el Woodland Cultural Centre."[6] Hom pot descarregar un e-dictionary cayuga per PC o MAC, lliure o de pagament.[7] Pel 2012, 79 persones eren parlants fluents de cayuga.[4]

Dialectes

Hi havia dos dialectes diferents del cayuga. Un encara es parla a Ontario, l'altra, anomenat "Seneca-Cayuga," era parlat a Oklahoma fins a final de la dècada del 1980.

Fonologia

Dialectes moderns

Hi ha dues varietats de cayuga. El baix cayuga és parlat pel Lower End del Six Nations i l'alt cayuga are per l'Upper End. La principal diferència entre els dos és que el baix cayuga usa el so [ɡj] i l'alt usa el so [dj].[8] A més, la pronunciació difereix entre els parlants individuals cayuga i les seves preferències.

Vocals

Hi ha 5 vocals orals en Cayuga, així com quatre vocals llargues, [iː], [aː], [oː], i [eː].[9] El cayuga també té 3 vocals nasalitzades, [ẽ], [õ], i [ã].[10] Tant [u] com [ã] són sons estranys en cayuga. A vegades, els sons [u] i [o] s'usen indistintament d'acord amb la preferència del parlant. Després dels sons llargs [eː] i [oː], es podia sentir un so [n], especialment després [t], [d], [k], [ɡ], [ts], i [j].[10]

Les vocals poden ser ensordides al·lofònicament, indicat en l'ortografia usada a Six Nations pel subratllat.

	Anterior			**Porterior**		
	Oral	**Llarga**	**Nasal**	**Oral**	**Llarga**	**Nasal**
Alta	/i/	/iː/		/u/		
Mitjana	/e/	/eː/	/ẽ/ /ẽː/	/o/	/oː/	/õ/ /õː/
Baixa			/a/	/aː/	/ã/	

[11]

Vocals llargues

La longitud és important perquè permet distingir dos significats completament diferents l'un de l'altre. Per exemple:
[haʔseʔ] *tu estas anant*
[haʔse:] *tu vas* [12]

Vocals ensordides

Les següents són algunes paraules que demostren que algunes vocals sonen com quan es produeixen abans d'[h]. [ehaʔ], [ẽhaʔ], [ohaʔ], i [õha], [e] i [ẽ] sonen com un murmuri [j], i [o] i [õ] sona com un murmuri [w]. D'altra banda la [ã] en [ẽhãʔ] i [õhã] és nasalitzada a causa de [ẽ] i [õ]. La consonant abans de la vocal nasalizada es torna sorda.[9] Endemés, les vocals senars seguides de [h] són sordes mentre que les vocals parells seguides per [h]no.[10]

Consonants

El primer so en cada parell és sord.

	Alveolar	**Postalveolar**	**Palatal**	**Velar**	**Labiovelar**	**Glotal**
Oclusiva	t d			k ɡ		ʔ
Africada	ts	tʃ dʒ				
Fricativa	s	ʃ				h
Nasal	n					
Aproximant	ɹ		j		w	

[13]

Variacions al·lofòniques que esdevenen en cayuga:
/d/ esdevé sorda [t] abans de consonants sordes. El so [d] no es troba a final de paraula.[14]
/ɡ/ esdevé sorda[k] després de consonants sordes.
/s/ esdevé [ʃ] abans [j] o [ɹ].

/dʒ/ esdevé [dz] i [ds] abans [a] i [o], respectivament. Els parlants poden usar [dz] i [ds] intercanviables segons les preferències del parlant.

/w/ pot ser sorda (sona com [h] seguida per [w]).
/j/ també pot ser sorda (sona com [h] seguida per [j])

/h/: "Una vocal és sorda si la vocal i la següent [h] estan en una síl·laba imparell." [14] Per exemple:
la [õ] en [ehjádõ̥hkʷaʔ] [14]

La vocal és sonora quan ella i la següent /h/ estan en una síl·laba de nombre parell i en "posició inicial de paraula absoluta o en posició final de paraula, o precedida per una altra [h]." [14] Per exemple:
[ʃehóːwih] *'Diga-li'*
[ehjáːdõh] *'ella escriu'* [14]

Accent

La majoria de les paraules tenen vocals accentuades, resultant en un to més alt.[9] On es posa la força depèn de la "posició de la paraula en la frase." [9] La ubicació per defecte de l'accent per als substantius és la vocal final. "En paraules que estan al final d'una frase, l'accent recau en la penúltima vocal, l'antepenúltima vocal, o de vegades, en la quarta vocal des del final de la paraula." [9] For example:

[neɡitsõ´ː **aɡaːtõ´ːdeʔ**] *'Acabo de sentir que'* [15]

Aquests sons són llargs, especialment en una posició de nombre parell. Quan noms i verbs no són al final d'una frase, l'accent es col·loca sobre la vocal final.[9] Per exemple:

[**aɡaːtõːdéʔ** tsõː teʔ niːʔ dedéːɡẽːʔ] *'el vaig escoltar, jo no el vaig veure'* [15]

Morfosintaxi

El cayuga és una llengua polisintètica. Igual que les altres llengües iroqueses, la plantilla verbal conté un prefix opcional prepronominal, un prefix pronominal (indica acord), un substantiu incorporat opcional, una arrel verbal, i un sufix aspectual. La plantilla nominal consta d'un prefix d'acord (en general neutre per als substantius no posseïts), l'arrel nominal, i un sufix.

Notes

1. Cens dels EUA de 2000 (http://www.mla.org/map_data_results&mode=lang_tops&SRVY_YEAR=2010&lang_id=930), el 92,64% a Nova York i el 3,68% a Pennsylvània
2. Llengües ameríndies segons el cens de 2010 (http://www.slmc.uottawa.ca/?q=native_peoples_languages)
3. Six Nations Polytechnic (http://www.snpolytechnic.com)
4. «School fights to revive native Canadian language (http://www.reuters.com/article/scienceNews/idUSN1448234720080215)». Reuters, 15-02-2008. [Consulta: 24 octubre 2012].
5. «Cayuga: Our Oral Legacy - The CURA Project (http://www.cayugalanguage.ca/the-cool-project)». [Consulta: 25 octubre 2012].
6. «Government of Canada Announces New Research Project to Revitalize Cayuga Language at Six Nations of the Grand River Reserve, Ontario (http://www.marketwire.com/press-release/Government-Canada-Announces-New-Research-Project-Revitalize-Cayuga-Language-Six-Nations-1291382.htm)». *Marketwire*, 16-07-2010. [Consulta: 24 octubre 2012].
7. «Cayuga: Our Oral Legacy - Cayuga e-dictionary (Free Download) (http://www.cayugalanguage.ca/check-out-the-new-cayuga-e-dictionary)». [Consulta: 25 octubre 2012].
8. Froman, Frances, Alfred Keye, Lottie Keye and Carrie Dyck. *English-Cayuga/Cayuga-English Dictionary*. Toronto: University of Toronto Press, 2002, p. xii
9. Froman, 2002, p. xxxii
10. Froman, 2002, p. xxxi
11. Froman, 2002, p. xxx-xxxii
12. Froman, 2002, p.xxxii
13. Froman, 2002, p. xxxvi-xxxviii
14. Froman, 2002, p. xxxvi
15. Froman, 2002, p. xxxiii

Referències

- Froman, Frances, Alfred Keye, Lottie Keye and Carrie Dyck. *English-Cayuga/Cayuga-English Dictionary*. Toronto: University of Toronto Press, 2002.
- Mithun, Marianne. *The Languages of Native North America*. Cambridge University Press, 1999. ISBN 0-521-29875-X.
- Rijkhoff, Jan. *The Noun Phrase*. Oxford University Press, 2002. ISBN 0-19-823782-0.

Lectures

- Henry, Reginald and Marianne Mithun. *Watęwayęstanih: A Cayuga Teaching Grammar (http://www.mun.ca/cayuga/cayuga/Wadenwayenstanih.pdf)*. Brantford, Ontario: Woodland Indian Cultural Educational Centre.

Enllaços externs

- Cayuga: Our Oral Legacy (COOL) (http://www.mun.ca/cayuga/)
- Cayuga: Our Oral Legacy (COOL)(NEW) (http://www.cayugalanguage.ca/)
- Cayuga (http://www.languagegeek.com/rotinonhsonni/cayuga.html) at LanguageGeek
- Ohwęjagehká: Ha'degaénage: Cayuga (http://www.ohwejagehka.com/cay-index.htm)
- Sgę́nǫ' Ga[? (http://hello-oklahoma.benjaminbruce.com/cayuga.htm)hnawiyo'geh! - How to say "hello" in Cayuga]
- «School fights to revive native Canadian language (http://www.reuters.com/article/scienceNews/idUSN1448234720080215)». Reuters, 15-02-2008. [Consulta: 16 febrer 2008].
- «Government of Canada Announces New Research Project to Revitalize Cayuga Language at Six Nations of the Grand River Reserve, Ontario (http://www.marketwire.com/press-release/Government-Canada-Announces-New-Research-Project-Revitalize-Cayuga-Language-Six-Nations-1291382.htm)». *Marketwire*, 16-07-2010. [Consulta: 23 octubre 2012].
- OLAC resources in and about the Cayuga language (http://www.language-archives.org/language/cay)

Obtingut de «https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Llengua_cayuga&oldid=24246609»

La pàgina va ser modificada per darrera vegada el 25 jul 2020 a les 01:00.

El text està disponible sota la Llicència de Creative Commons Reconeixement i Compartir-Igual; es poden aplicar termes addicionals. Vegeu les Condicions d'ús. Wikipedia® (Viquipèdia™) és una marca registrada de Wikimedia Foundation, Inc.